

Nyt tiltag omkring medlemsbrevene

I den kommende tid vil vi i hvert medlemsbrev bringe en længere artikel om et udvalgt fængsel eller en anden af vore mange forskellige institutioner.

Vi hører gerne reaktioner på tiltaget.

Kragsskovhede 1945 – 1970

Uddrag af Oluf Rings artikel om fængslets første 25 år:

I Vendsyssel mellem Frederikshavn og Skagen breder sig endnu hede- og mose- terræn fra Kattegat i øst til Skagerrak vest. På "Jerupernes hede" etablerede arbejds- og socialministeriet i 1930'erne nogle af statens lejre for unge arbejdsløse. Et areal på ca. 1400 tdr. land erhvervedes til formålet fra aktieselskabet Jydsk Landvinding, der forud havde opkøbt smålodder fra lokale landmænd.

Baggrunden for disse "lejre" var depressionstiden med den store arbejdsløshed. Formålet at give praktisk arbejds træning og teoretisk viden om "arbejdsteknik" mv. til de unge, men også at indvinde jord til husmandsbrug.

Ved afslutningen af 2. verdenskrig forudså man i fængselsvæsenet behov for plads til flere tusinde "landssvigere". Man valgte at overtage de tre statsungdomslejre – "Råbjerg" i nord, "Mosbjerg" i vest og "Jerup" i syd – der var placeret som strukturpunkter i et timeglasformet hedeareal med en udstrækning på ca. 7 km. nord-syd. Råbjerg- og Jerup-lejrene var opført identiske i træ som svenskrøde bygninger med eternittag, mens Mosbjerglejren var en lille "landsby" af 3 gulkalkede husmandsbrug.

Den omstændighed, at en meget stor del af personalet, der ankom til anstalten i 1945 – 47, havde familien med, kom for så vidt de omkringboende landmænd til gode, idet den gav dem mulighed for en kærkommen ekstrafortjeneste. Ud kom hønsene, en ko eller to, et par grisesøer hist og en hest her, og ind kom en fængselsbetjent med kone og indtil flere børn.

Det gav selskab i de mørke vinteraftener til et spil kort, det gav også i reglen en mand til hjælp i bedriften og endelig en skilling i pungen. Sommerhuse af blot nogenlunde karat,orstuer og loftsværelser var kærkomne bopladser, at køkkenet så var i entreen, soveværelset i den ene ende af stuehuset, dagligstuen i den anden, gjorde mindre. Familien var samlet.

I tidens løb har mange bygget selv og bygget godt. Jerup er vokset, ikke mindst fordi statsfængslets funktionærer slog sig ned på stedet.

Selvom alle belægsbygningerne i Jerupafsnittet er blevet moderniseret er det fortsat ikke muligt at give samtlige indsatte enestue. Det er stadig et stærkt ønske at nå til en sådan standard. Også forskellige andre afsnit bør moderniseres. En del er allerede projekteret og under udvikling.

Mandag den 27. august 1945 ankom de første 15 fanger fra Statsfængslet i Nyborg til indkvartering i "Jeruplejren". De var ledsaget af daværende vagtmester Andreas Larsen, overbetjent M.A. Jensen og 5 fængselsbetjente, bl.a. nuværende fængselsoverbetjent Colliander. På stedet var allerede fhv. fængselsforvalter Abildgaard Jensen, fængselsassistent Eyvind Jensen og værk mestrene Alf Petersen og Bro.

I løbet af 1946-47 blev man klar over, at behovet for afsoningspladser blev væsentlig mindre end forudsat. Fængselsprojektet blev derfor aldrig fuldført. Man standsede

ved den nu eksisterende skæve placering af belægsbygninger mv. Hver af de fire belægsbygninger, der som alle de andre bygninger var opført i gasbeton, kørt til byggepladsen med tipvognbane fra Jerup station (arbejdskraft dels civile, dels fanger), havde som første kapacitet 12 fællesstuer á 8 mand 8 etagesenge. Bygningerne var kakkelovnsopvarmede, og der fyredes først med "martørv".

Portbygningen med telefonomstilling blev taget i brug den 18. januar 1948.

Indvielsen af hovedafsnittet (nu Jerup-afsnittet) af "Straffelejren på Kragsskovhede" skete den 26. januar 1948. Blandt deltagere var fængselsinspektør Tetens, vicefængselsinspektør Hye Knudsen samt ekspeditionssekretær Hellborn. Fra egnen deltog sognerådsformand Emil Petersen.

Samme dag ankom de første 8 hertil direkte anmeldte fanger, mens 44 overførtes fra "Mosbjerglejren" og 16 fra "Råbjerglejren". Dermed var afdeling I, modtagelses- samt sygeafdelingen og køkkenet taget i brug. Afdelingerne II og IV fulgte efter den 2. februar og den 1. marts afdeling III. Den 1. april 1948 var belægget 358 eller i alt med 86 på "Mosbjerglejren" og 102 på "Råbjerglejren" 546 fanger.

Med fængselsinspektør Carsten Rafael som leder havde "Straffelejren på Kragsskovhede" fået sit første ansigt.

Siden fængselsvæsenet overtog hedearealerne er kultiveret ca. 500 tdr. land af det særlige Rimme/Dobbe terræn (en Rimme er en sandrevle, en Dobbe er en tørve(mose)jord). Ved kultivering er heden

omdannet til god agerjord. En del af jorden har været drevet som gartneri, men er nu udlagt til skovbrug – en anden del drives fortsat som markbrug og en tredje del som kvæg- og landbrug. Ret betydelige arealer er tilplantet med skov.

Da opdyrkningen af hedearealerne begyndte, var det planen, at der skulle etableres ca. 30 husmandsbrug. Dette perspektiv kan ikke fastholdes. Landvinding er anno 1970 ikke nogen sikker nationaløkonomisk gevinst.

I de senere år har man i højere grad end tidligere anvendt maskinkraft til kultiveringsarbejdet. Alligevel har det været vanskeligt at skaffe egnet arbejdskraft ud af det unge "velfærds klientel", anstalten har. Hårdere legemligt arbejde er ikke de unges arbejdsområde.

*Endnu engang forynger
sig gamle Danmarks jord;
det suser i de unge graners toppe;
det suser og det synger
om mænd i fædres spor
med stolte viljer og med stoute kroppe.
Der vokser skov på heden,
der vokser også mænd.*

Johan Skjoldborg

Årets generalforsamling

Referat af årets generalforsamling, som blev afholdt den 18. marts 2013, kan nu læses på hjemmesiden. [Brug eventuelt dette link.](#)

Samme sted kan du også læse et notat om Henrik Fodes foredrag om sit arbejde med at skrive en bog om arbejdsdriftens 100 års jubilæum. Bogen havde release den 17. april 2013, og kan købes for 50 kr. ved henvendelse til Fængselshistorisk Selskab:

Der er tale om en stor, flot bog på 199 sider. Den er indbundet og indeholder mange gode billeder, så der er tale om et rigtig godt tilbud!

[Køb bogen.](#)

